

**DEMİR, Tufan; TÜRKÇE DİLBİLGİSİ, Kurmay Basım Yayın Dağıtım,
Ankara 2004, 704 s. ISBN: 975-92212-9-2**

Yusuf DOĞAN*

İnsanı diğer varlıklardan ayıran en belirgin özellik “dil”dir. İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan en temel araç olan ve kuşaktan kuşağa aktarılarak gelen dil, bireyleri vatanına, milletine, geçmişine bağlar.

Pek çok tanımı yapılmış olan dil bilgisini, genel olarak, dilin yapısını ve işleyişini düzenleyen kurallar bütünü olarak tanımlamak mümkündür. Canlı bir varlık olan dilin, gelişimini sürdürmesi ve işlevini yerine getirebilmesi için o dilin kurallarının ve kullanımının gelecek kuşaklara en iyi şekilde öğretilmesi gerekir.

Şimdiki bilgilerimizle, yazı dili olarak yaklaşık 1300 yıllık bir geçmişe sahip olan Türkçemiz hakkında yazılmış pek çok dil bilgisi kitabı vardır. Bu kitaplar arasına bir yenisi daha eklendi. Tufan Demir tarafından hazırlanan “Türkçe Dilbilgisi” adlı kitap, Kurmay Yayınları’ndan çıkmıştır.

Kitap, 704 sayfadan meydana gelmektedir. Kitapta, “Diller ve Türkçenin Dünya Dilleri Arasındaki Yeri”nin anlatıldığı bir girişin ardından yedi bölüm yer alıyor: Ses Bilgisi (Fonetik), Biçim Bilgisi (Sözcüklerde Yapı), Söz Dizimi-Cümle Bilgisi, Sözcük Türleri, Anlam Bilgisi, Anlatım ve Anlatım Bozuklukları, Noktalama İmleri-Yazım Kuralları.

Giriş olarak kabul edebileceğimiz bölümde dil kavramı üzerinde durularak diller biçim ve kaynak (soy) bakımından ele alınmış; ardından Türklerin Kullandığı Alfabeler, Tarih Boyunca Türk Lehçeleri, Bugünkü Türkçe ve Türkçenin Zenginliği gibi başlıklar altında Türk dilinin tarihi ve yapısı hakkında bilgiler verilmiştir.

Ses Bilgisi (Fonetik) başlığını taşıyan birinci bölümde ilk önce ses kavramı üzerinde durulmuş, ardından seslerin oluşumu, çeşitleri, nitelikleri; Türkçenin ses özellikleri ve Türkçedeki ses değişimleri ve ses olayları; Türkçenin söyleyiş özellikleri (ulama, vurgu, tonlama, durak gb.) konuları, çeşitli örnekler verilerek ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

* Araş.Gör., Gazi Üniversitesi.

Kitabın ikinci bölümü ise Biçim Bilgisi (Sözcüklerde Yapı) başlığını taşıyor. Bu bölümde öncelikle kök hâlindeki sözcükler üzerinde durulmuş, ardından türemiş ve bileşik sözcükler ele alınmış. Ekler alt başlığı altında, eklerin çeşitleri üzerinde çok sayıda örnek verilerek durulmuştur. Bu bölümde konunun ele alınış biçiminde dikkati çeken en önemli nokta, eklerin, işleklik derecesine göre sıralanmış olmasıdır. Bölümün sonunda da az işlek ekler ayrı bir başlık hâlinde ele alınmıştır.

Söz Dizimi-Cümle Bilgisi başlığını taşıyan üçüncü bölüme; cümle, cümlede sözcük sayısı, cümlede sözcüklerin yeri ve değeri başlıklarıyla giriş yapılmış ardından cümlenin öğeleri konusuna geçilmiştir. Bu ana başlık altında da cümlenin temel ve yan öğeleri üzerinde durulmuştur. Bu bölümdeki bir başka ana başlık da Cümle Türleridir. Burada da cümleler anlamlarına, yüklemelerine, kuruluşlarına (öğelerinin dizilişine) ve yapılarına göre olmak üzere dört alt başlık altında incelenmiştir. Konular anlatılırken örnek olarak, yazılı ve sözlü edebiyatımızın seçkin ürünlerinden yararlanılmıştır.

Kitabın dördüncü bölümünde Sözcük Türleri ele alınarak adlar, sıfatlar, zamirler, fiiller, fiillerde çatı, fiil kipleri, fiilimsiler, zarflar, edatlar, bağlaçlar ve ünlemler konuları üzerinde ayrıntılı olarak durulmuştur.

Anlam Bilgisi adını taşıyan beşinci bölümde ise, konular “anlam” kavramı çerçevesinden ele alınmıştır. Bu bölümde tek anlamlılık, çok anlamlılık, sözcüklerin anlamsal özellikleri, sözcüklerde anlam değişimleri, ikilemeler ve ikilemelerin anlatıma kattığı değerlerle, deyinler ve atasözleri üzerinde durulmaktadır. Kitapta, gerek sözlü gerekse yazılı anlatımda anlatımın gücünü arttırmak için kullanılan deyim ve atasözlerine yer veriliyor olması, eserin diğer dil bilgisi kitaplarından farklı bir yönü olarak değerlendirilebilir. Deyimler başlığı altında deyimlerin biçim özellikleri, yapısı, kavram ve anlam özellikleri üzerinde durulmuştur.

Bir milletin en köklü duygularının, inançlarının ve tecrübelerinin ürünü olan atasözlerinin, bir dil bilgisi kitabında; biçim, kavram, anlam özellikleri gibi çeşitli açılardan ele alınması, anlam bilgisi konusunda, bu tür kitaplarındaki boşluğu doldurur niteliktedir.

Kitabın altıncı bölümünde, birçok dil bilgisi kitabında bulunmayan bir konu yer alıyor: Anlatım ve Anlatım Bozuklukları. Bu bölümde önce; doğruluk, duruluk, açıklık, yalınlık, akıcılık gibi iyi bir anlatımın nitelikleri üzerinde durulmuştur. Ardından, doğru ve iyi anlatımı engelleyen, anlatımın bozuk olmasına neden olan etmenler ele alınmıştır. Anlatım bozuklukları olarak ifade edilen bu etmenler sözcük, sözcük öbeği (tamlama) ve cümle düzeyi olmak üzere üç başlık altında incelenmiştir.

Kitabın son bölümü olan yedinci bölümde ise noktalama işaretleri ve yazım kuralları üzerinde durulmaktadır. Önce noktalama işaretleri hakkında kısa kısa

TÜRKÇE DİLBİLGİSİ

açıklamalar yapılmış ve ardından çok sayıda örnekle konu anlatılmıştır. Yine bu bölümde yer alan “Yazım Kuralları” başlığı altında da yazımında sık hata yapılan kelimelerin yazımı ile ilgili bilgiler ve örnekler verilmiştir. Bu son bölümde, “Yabancı Kaynaklı Sözcüklerin Yazımı”, “Büyük Harflerin Kullanılışı”, “Sayıların Yazımı”, “Çok Sözcüklü Ögelerin Yazımı” gibi başlıklar dikkati çekmektedir.

Tufan Demir tarafından hazırlanan Türkçe Dilbilgisi adlı eser, kuramsal bilgilerin mümkün olduğunca kısa tutulup konu anlatımında, yazılı ve sözlü edebî eserlerimizden seçilen çok sayıda örnekten yararlanılmasından dolayı, “gösterme” yönü ön plânda olan bir eser olarak değerlendirilebilir. Konular ele alınırken çok sayıda örneğin verildiği bu kitap, okuyucuya soyut olarak gelebilecek dil ile ilgili kuralların somutlaştırılması açısından büyük yarar sağlayacak niteliktedir.